

Právní analýza:

Prověřování trestního oznámení ze strany Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS) v případech, které se týkají postupu policisty v trestním řízení

Zadání

Přísluší Generální inspekci bezpečnostních sborů prověřovat nebo přezkoumávat postup policisty v trestním řízení, pokud bylo podáno trestní oznámení ze strany podezřelého/obviněného? Patří tento přezkum výlučně do pravomoci státního zástupce, který ze zákona vykonává dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení? V jakém vztahu jsou výkon dozoru státního zástupce a úkoly GIBS? Je v souladu s platným právním řádem, aby GIBS z důvodu výkonu dozoru státního zástupce odmítla prověřit trestní oznámení a případně se odvolávala na závěry státního zástupce?

Právní úprava

Úkoly GIBS jsou vymezeny v § 2 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, a patří mezi ně mimo jiné: vyhledávat, odhalovat a vyšetřovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož pachatelem je příslušník Policie ČR, vyšetřovat trestný čin příslušníka Policie ČR, provádět zkoušku spolehlivosti a vydávat metodická doporučení pro činnost jednotlivých bezpečnostních sborů.

Výkon dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení svěřuje ustanovení § 174 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, **zákonnému zástupci**. Podle ustanovení § 157 odst. 2 a § 174 odst. 2 je státní zástupce při výkonu dozoru oprávněn uložit policejnímu orgánu provedení některých úkonů dle trestního řádu, vyžadovat od něj spisy a další dokumenty a zprávy o postupu při prověřování oznámení a o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm postupuje, odejmout věc policejnímu orgánu a přikázat ji jinému policejnímu orgánu, dočasně odložit zahájení trestního stíhání, dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů, zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést kterýkoli úkon, vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění, rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními, přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu.

Podle Lenky Bradáčové ustanovení trestního řádu o dozoru „*definuje dozor jako kontrolní činnost, jako celý soubor práv a povinností státního zástupce, který má vyústit v kontrolu policejních orgánů, tj. všech*

úkonů, které provádí policejní orgán v průběhu trestního řízení. Právě díky těmto nástrojům, které se prolínají celým trestním řádem, jenž ukládá státnímu zástupci řadu povinností a oprávnění, je ze státního zástupce pán přípravného řízení. Je to tedy státní zástupce, kdo rozhoduje s konečnou platností o tom, zda policejní orgán některé úkony provede, či který policejní orgán bude věc dále řešit.“¹

Podle ustanovení § 141 odst. 2 trestního řádu je **možné napadnout stížností každé usnesení policejního orgánu** a podle § 145 lze usnesení napadnout z těchto dvou stížnostních důvodů: pro nesprávnost některého výroku, nebo pro porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení. Podle § 143 odst. 1 trestního řádu se stížnost podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení. Podle § 146 odst. 2 písm. a) trestního řádu policejní orgán předloží věc k rozhodnutí státnímu zástupci, který vykonává nad přípravným řízením dozor, pokud nebylo stížnosti vyhověno policejním orgánem.

Podle § 157a odst. 1 trestního řádu má ten, proti němuž se trestní řízení vede, **právo** kdykoliv v průběhu přípravného řízení **žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu**. Tato žádost není vázána lhůtou. Žádost je nutno státnímu zástupci ihned předložit a státní zástupce ji musí neprodleně vyřídit. O výsledku přezkoumání musí být žadatel vyrozuměn.

Podle § 158 trestního řádu je **policejní orgán povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele**; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti. Oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je povinen přijímat státní zástupce a policejní orgán a na žádost oznamovatele jej do jednoho měsíce od oznámení vyrozumět o učiněných opatřeních. O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn mj. vyžadovat vysvětlení o osob a státních orgánů, vyžadovat odborná vyjádření nebo znalecké posudky, obstarávat potřebné podklady, provádět ohledání věci a místa činu aj.

Podle § 159 trestního řádu je policejní orgán **povinen prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin**, v zákonem stanovených lhůtách. Podle § 159a trestního řádu nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak. Takovým vyřízením může být zejména odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku, nebo odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání. Zákon upravuje ještě další důvody odložení věci, například pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání. Usnesení o odložení věci musí být doručeno poškozenému, pokud je

¹ Článek „Dozor a dohled ve státním zastupitelství není totéž“ ze dne 25.07.2016:

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dozor-a-dohled-ve-statnim-zastupitelstvi-neni-totez>.

znám, a musí být o něm vrozuměn oznamovatel, pokud o to požádal. Proti usnesení o odložení věci může poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek.

Odpovědi na otázky a právní výklad

- Přísluší Generální inspekci bezpečnostních sborů (GIBS) prověřovat nebo přezkoumávat postup policisty v trestním řízení, pokud bylo podáno trestní oznámení ze strany podezřelého/obviněného?

Ano, přísluší, ale nejde o přezkum v pravém slova smyslu, ale o prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Toto prověřování je svěřeno GIBS zákonem o Generální inspekci bezpečnostních sborů a trestním řádem (§ 158).

- Patří tento přezkum výlučně do pravomoci státního zástupce, který ze zákona vykonává dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení?

Je potřeba odlišovat mezi dozorem nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení dle § 174 odst. 1 trestního řádu a mezi povinností policejního orgánu prověřit trestní oznámení dle § 158-159 trestního řádu. Jde o dva odlišné instituty, které nelze zaměňovat. Ze zákona nijak nevyplývá, že by jeden institut „pohlcoval“ druhý. Jinými slovy, zákonem není stanoveno, že by dozor státního zástupce nahrazoval prověřování trestního oznámení.

- V jakém vztahu jsou výkon dozoru státního zástupce a úkoly GIBS?

Je potřeba odlišit dvě linie:

- 1) obviněný, který podal trestní oznámení na policistu -> vyšetřující policista -> dozorující státní zástupce 1)
- 2) „podezřelý“ policista/“poškozený“ obviněný -> vyšetřující příslušník GIBS -> dozorující státní zástupce 2)

Vztah GIBS a dozorujícího státního zástupce 1) je na sobě nezávislý, ale spojitost může existovat v tom smyslu, že si GIBS může vyžádat za účelem prověřování podklady nebo vysvětlení od dozorujícího státního zástupce dle § 158 odst. 3 písm. a), c).

GIBS není vázána právním názorem dozorujícího státního zástupce 1) ohledně dodržení zákonnosti v přípravném řízení. Navíc státní zástupce nemusí mít pro své závěry k dispozici veškeré podklady, které může nashromáždit GIBS. Činnost GIBS dozoruje státní zástupce 2), který ale nedozoruje původní přípravné řízení. Také je potřeba zmínit, že v případech, kdy přípravné řízení koná GIBS, je k doзору příslušný státní zástupce krajského státního zastupitelství, a to i ve věcech, v nichž by byl jinak příslušný státní zástupce nižšího státního zastupitelství.² Nelze proto zaměňovat dozor státním zástupcem 1) s případným dozorem státního zástupce 2).

² Článek JUDr. Jakuba Matochy „Působnost orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení u trestných činů spáchaných „bezpečnostními“ subjekty“ ze dne 16.10.2018: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni->

I když v Listině základních práv a svobod není zakotveno právo na zákonného státního zástupce, jako je tomu u práva na zákonného soudce, přesto Nejvyšší soud dovozuje, že i u státních zástupců musí být dodrženy zákonné podmínky vymezující příslušnost. Proto Nejvyšší soud považuje za porušení zákona, pokud místně nepřislušný státní zástupce vykonává dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení a rozhoduje o stížnostech obviněného.³

- **Je v souladu s platným právním řádem, aby GIBS z důvodu výkonu dozoru státního zástupce odmítla prověřit trestní oznámení a případně se odvolávala na závěry státního zástupce?**

Není to v souladu s právním řádem, jak bylo vysvětleno výše. Závěry státního zástupce mohou být pro GIBS jedním z podkladů, ale je povinností GIBS provést prověření trestního oznámení. Odmítnutí prověřit trestní oznámení si lze představit pouze v případě, že se zjevně nejedná o skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu. Pokud však trestní oznámení nasvědčuje, že mohlo dojít k trestnému činu, a GIBS to bez prověření vyhodnotí jako „součást obhajoby“, jde o porušení zákona.

V praxi dochází k tomu, že obvinění podávají trestní oznámení na vyšetřovatele pro údajné zneužití pravomoci, když vyšetřování neprobíhá tak, jak si obvinění představují. V takovém případě záleží na tom, čeho se měl policista dopustit. Pokud se mělo jednat o násilné jednání vůči obviněnému, tak to je nepochybně věc, která musí být prověřena. Pokud ale obviněný tvrdí, že policista neprovedl nějaký důkaz a nevyšetřuje nestranně apod., tak pokud nejde vyloženě o exces dosahující trestněprávní relevance, uplatní se zásada kontradiktornosti řízení před soudem, kde leží těžiště dokazování a kde má obžalovaný možnost předložit další důkazy, napadnout důkaz protistrany a přednést své argumenty.

Takže zásadní otázkou je to, zda GIBS odmítá věc prověřit proto, že trestní oznámení podal obviněný, nebo proto, že oznamuje něco, co zjevně nemůže být trestným činem (bez ohledu na názor dozoruujícího státního zástupce 1). Obviněním člověk neztrácí právo na prověření svého trestního oznámení.

V Brně dne 1. 6. 2019

Zuzana Candigliota
advokátka

[pravo/pusobnost-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni-v-pripravnem-rizeni-u-trestnych-cinu-spachanych-bezpecnostnimi-subjekty.](#)

³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2009, sp. zn. 4 Tz 69/2009.